

εκλογικής δύναμης του πρώτου σε 9,8% το 1989, 19% το 1994 και 22,3% το 1995. Σημαντικό ρόλο στην άνοδο του RP έπαιξε και η βαθμιαία στροφή του από τη θρησκευτική στην κοσμική ιδεολογία, καθώς επίσης το γεγονός ότι ζητήματα διοίκησης και μανάτζμεντ έτυχαν μεγαλύτερης προσοχής από αυτά που αφορούσαν θρησκευτικά ζητήματα. Η απόφαση της ηγεσίας του RP να αυξήσει την επιρροή της πέρα από τις ψήφους που προσέφερε η συντηρητική Ανατολία αποδείχθηκε καθοριστική για την ανάπτυξη δύο τάσεων μέσα στο κόμμα: των παραδοσιακών (gelenekciler) και των ανανεωτών (yenilikciler).⁴⁵ Οι παραδοσιακοί επιζητούσαν τη θρησκευτική ιδεολογία του κόμματος, ενώ οι ανανεωτές θέλησαν να προσελκύσουν στην παράταξη και όσους θα ψήφιζαν το Κόμμα της Ευημερίας ανεξάρτητα από θρησκευτικά κίνητρα. Αν και οι ανανεωτές δεν ήταν λιγότερο ή περισσότερο ισλαμιστές ή λαϊκιστές από τους παραδοσιακούς, γνώριζαν καλά τις μοντέρνες μεθόδους διαφήμισης, μάρκετινγκ και οργάνωσης εκλογικών αγώνων, καθώς και τη σωστή εφαρμογή τους. Φυσικά, υπήρξαν πολλές αντιδράσεις μέσα στο RP κατά της ανανεωτικής κίνησης. Οι Hasan Mezarcı και Sadik Albayrak αποτέλεσαν χαρακτηριστικό παράδειγμα ριζοσπαστικών ισλαμιστών που πολέμησαν την ανανεωτική κίνηση. Όμως, οι επιτυχίες του RP στις δημοτικές εκλογές του 1994 έδειξαν να ισχυροποιούν τη θέση της ανανεωτικής ομάδας στο εσωτερικό του.

Σημαντική συμβολή στην άνοδο του Κόμματος της Ευημερίας είχε και η δημοσιοποίηση του προγράμματος για μια «Δίκαιη Τάξη» (Adil Düzen) στην Τουσεϊά." Η τάση των παραδοσιακών κομμάτων να μη σχεδιάζουν κοινωνικά και πολιτικά προγράμματα, αλλά να στηρίζουν την εκλογική τους δύναμη στη χαρισματική προσωπικότητα των ηγετών τους," έδωσε την ευκαιρία στο RP να παρουσιάσει κάτι νέο στους σκεπτόμενους ψηφοφόρους. Επίσης, το γεγονός ότι οι εκπρόσωποι του RP δεν είχαν υποστεί τη φθορά της εξουσίας συνέβαλε σημαντικά στη διαμόρφωση της εντύπωσης, κυρίως στα λαϊκά στρώματα, ότι είναι αυτοί που θέλουν και μπορούν να πραγματοποιήσουν το όνειρο μιας «καθαρής και δίκαιης κοινωνίας». Η απογοήτευση μιας μεγάλης μερίδας πολιτών με την πρακτική των παλιών αριστερών κομμάτων τους φάνηκε να ωθεί ένα σημαντικό αριθμό από αυτούς στο Κόμμα της Ευημερίας. Η στροφή του RP από θρησκευτικό ιδεολογικό κόμμα σε λαϊκό κόμμα με πλουραλιστικό πρόσωπο ήταν γεγονός. Η άνοδος του Ερμπακάν στην εξουσία τον Ιούνιο του 1996, σε συνεργασία με το Κόμμα του Ορθού Δρόμου (DYP) της Τανσού Τσιλέρ (Tansu Ciller), ήταν για ξένους και εγχώριους παρατηρητές φυσιολογικό επακόλουθο των κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων που είχαν προηγηθεί.

ζ. Το πολιτικό Ισλάμ κατά την περίοδο 1997-2003

Ωστόσο, η άνοδος του Κόμματος της Ευημερίας δεν συνοδεύτηκε και από ριζοσπαστικές και ρηξικέλευθες πρακτικές σε θέματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Αντίθετα, όπως τόνισε και ο πρώτος ισλαμιστής πρωθυπουργός, ο Νετζμετίν Ερμπακάν, «ουσιαστική βάση για την κυβέρνηση αποτελούν οι αρχές του Ατατούρκ». Όσο για την εξωτερική πολιτική, θα παρέμενε η ίδια με μόνη διαφορά την έμφαση στις ισλαμικές χώρες «με τις οποίες [η Τουρκία] συνδέεται με πνευματικούς και ιστορικούς δεσμούς;». " Όμως, η αδυναμία της κυβέρνησης Ερμπακάν να ικανοποιήσει τα αιτήματα της ανανεωτικής αλλά και της συντηρητικής πτέρυγας του κόμματός του και συγχρόνως να μειώσει την ανησυχία των υποστηρικτών της κοσμικής ταυτότητας της Τουρκίας, αύξησε την ένταση της αντιπαράθεσης τόσο στο εσωτερικό του RP όσο και με το ριζοσπαστικό τμήμα των κεμαλιστών αξιωματούχων." Έτσι, παρότι η ισλαμική κυβέρνηση δεν εμπόδισε τη στρατιωτική ηγεσία να εφαρμόσει την πολιτική για σύσφιξη των σχέσεων σε στρατιωτικό, διπλωματικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο με το κράτος του Ισραήλ, η δική της πρωτοβουλία να υποστηρίξει τις

ισλαμικές θέσεις των ψηφοφόρων της και να προωθήσει τις σχέσεις της χώρας με τα ισλαμικά κράτη (συμπεριλαμβανομένων του Ιράν και της Λιβύης) οδήγησε σε «βελούδινη» παρέμβαση της στρατιωτικής ιεραρχίας τον Ιούλιο του 1997.

Το κυνήγι που εξαπέλυσε η κεμαλική δικαστική εξουσία στο ισλαμικό κόμμα έδειξε να συμβάλλει τα μέγιστα στη συρρίκνωση της επιρροής του τελευταίου κατά την επόμενη πενταετία. Ξεκινώντας το Φεβρουάριο του 1998 και μετά από εννέα μήνες δικαστικής διαμάχης, οι κοσμικοί κύκλοι της Τουρκίας πέτυχαν την παραδειγματική τιμωρία του ισλαμικού κόμματος και της ηγεσίας του. Το Συνταγματικό Δικαστήριο, υπό την προεδρία του Ahmet Necdet Sezer, νυν προέδρου της χώρας, αποφάσισε (με 9 ψήφους υπέρ έναντι 2 κατά) την απαγόρευση της λειτουργίας του Κόμματος της Ευημερίας, τη διακοπή της κρατικής βοήθειας προς αυτό, τη δήμευση της περιουσίας του, καθώς επίσης την άρση της βουλευτικής ιδιότητας και την επιβολή πενταετούς εξαιρέσεως από την πολιτική ζωή της χώρας στον αρχηγό και τέως πρωθυπουργό Ερμπακάν και στα υψηλόβαθμα κομματικά στελέχη Sevkett Kazan, Ahmet Tekdal, Sevkett Yilmaz, Hasan Huseyin Ceylan και I. **Halil** Celik. Επίσης, δεν παρέλειψε να τιμωρήσει με μικρότερες ποινές στελέχη του RP όπως ο δημοφιλής δήμαρχος Κωνσταντινούπολης Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν (Recep Tayyip Erdogan). Αν και το ποσοστό του Κόμματος της Αρετής (PP), που δημιουργήθηκε από τους εναπομείναντες βουλευτές του RP υπό την ηγεσία του Recai Kutan, σημείωσε πτώση κατά έξι ποσοστιαίες μονάδες στις εκλογές του 1999, κάτι τέτοιο δεν ήταν αρκετό για να εξευμενίσει τους κοσμικούς κύκλους. Το Συνταγματικό Δικαστήριο οδηγήθηκε από αντισλαμικούς κύκλους στην απαγόρευση της λειτουργίας του PP το καλοκαίρι του 2001 και στην επιβολή αυστηρών ποινών σε επιφανή στελέχη του." Η κατακόρυφη πτώση της δημοτικότητας του Κόμματος της Ευτυχίας (SP), διαδόχου των RP και PP, με αρχηγό τον Recai Kutan, και η αδυναμία του να εισέλθει στο Κοινοβούλιο στις εκλογές του Νοεμβρίου του 2002 έδειξαν ότι ο κύκλος του Νετζμετίν Ερμπακάν και της ομάδας του μάλλον έχει κλείσει για την πολιτική ζωή της Τουρκίας.

Αντίθετα, η ανανεωτική ομάδα των RP και PP, με επικεφαλής τους Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν και Αμπντουλάχ Γκιούλ (Abdullah Gul), κατόρθωσε όχι μόνο να μη διασκορπιστεί αλλά και να δημιουργήσει ένα νέο κομματικό μηχανισμό, το Κόμμα της Δικαιοσύνης και της Ανάπτυξης (AKP), ο οποίος κυριάρχησε στις εκλογές του Νοεμβρίου του 2002 επιτρέποντας τη δημιουργία αυτοδύναμης κυβέρνησης. Φυσικά, τα προβλήματα στις σχέσεις παραγόντων του ισλαμικού κόμματος με την κεμαλική άρχουσα τάξη συνεχίζουν με αμείωτη ένταση να σκιάζουν την πολιτική ζωή της χώρας. Ωστόσο, η αυξημένη δημοτικότητα του AKP, σε συνδυασμό με την ανάγκη προσεκτικής μεταχείρισης μιας σειράς θεμάτων καθοριστικών για την πορεία της χώρας στον 21ο αιώνα (π.χ. σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση, Κυπριακό, εξελίξεις στο Ιράκ), μοιάζει να έχει περιορίσει αισθητά την πολυποικίλη δραστηριότητα ακραίων παραγόντων αλλά και ομάδων πίεσης.⁵⁶ Μετά από τις βομβιστικές επιθέσεις στην Κωνσταντινούπολη από εγχώριες και ξένες τρομοκρατικές ισλαμικές ομάδες το Νοέμβριο του 2003, φουντώνουν τα σενάρια για πτώση της κυβέρνησης Ερντογάν καθώς και αυτά περί στρατιωτικού πραξικοπήματος. Όμως, ανεξάρτητα από τη διάρκεια ζωής της νέας κυβέρνησης, γίνεται πλέον φανερό ότι η άνοδος ισλαμικών κομμάτων και παραγόντων στην εξουσία θα αποτελεί σύνηθες φαινόμενο στην πολιτική ζωή της Τουρκίας κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο.